

Trobada a Osaka

Un simposi sobre el llibre infantil

Il·lustrat

Teresa Duran.
Pedagoga i escriptora

Al final de maig hi va haver un simposi sobre la il·lustració a l'International House d'Osaka, una ciutat àvida de coneixements i de modernitat com podria ser-ho Barcelona, sobretot per la seva rivalitat amb Tokyo, la capital. L'atzar va fer que hi poguéssim assistir i presenciar un debat ric en qüestions que val la pena presentar al públic català.

Organitzat per un grup d'entitats culturals europees (*Alliance Française, British Council, Flanders Center, Goethe Institut i el Centre Català de Kansai*) i amb el suport de l'International House d'Osaka, el simposi llua el bonic títol de «Picture Books from Europe. A door to languages and culture». És un títol que no enganya: el llibre il·lustrat, l'àlbum, pot arribar a constituir una porta oberta de bat a bat per deixar pas a un fecund intercanvi cultural. Aquí en teniu un tast.

Els participants

Els organitzadors han preparat una bona barreja professional: dos il·lustradors, un mestre, una editora i la persona que engipona aquest article. Els ha de coordinar i presentar una personalitat local: Yasuko Doi, una especialista de l'*International Institute for Children's Literature*. Els il·lustradors són: l'alemanya Rotraut Susanne Berner, que aporta al simposi l'experiència en coedicions internacionals, i un molt més jove Tom Schoonhoge, de Flandes, amb una pràctica il·lustrativa inquieta i versàtil. L'editora és Marion Jablonski, de la veterana editorial francesa *Albin Michel*. El mestre és Hamish Buchan, de Glasgow. Les cent persones del públic semblen japoneses. Escolten amb molta atenció i participen activament en el debat. Us hi convidem.

L'àlbum obre moltes portes

Yasuko Doi és una jove i simpatiquíssima narradora de contes que presenta amb passió tres dels darrers àlbums il·lustrats japonesos. Es pregunta si l'humor japonès pot ser traduït i acceptat a Europa, i la resposta queda en l'aire. Tant de bo fos així. Són uns àlbums excel·lents, un si és no és surrealistes!

Per a l'editora Marion Jablonski el repte de la internacionalitat de l'àlbum rau en la

recerca de noves veus capaces de transmetre valors ètics i artístics que ultrapassin el mer entreteniment. Coneix els àlbums que ha presentat la senyora Doi, perquè els ha vist a les fires de Bolonya i Frankfurt. I aquestes fires són tot un referent a Europa. Tanmateix, com a editora, no n'ha comprat els drets.

També els ha vist –i n'ha comprat dos– Rotraut Susanne Berner, una il·lustradora que *Lóquez*, *Lumen*, i *Barcanova* (entre altres) ens han permès conèixer. La seva lucidesa i experiència la porten a interrogar el públic sobre el record de les emocions que els llibres il·lustrats van desvetllar-los quan eren infants. La càrrega emotiva de les imatges és fonamental!

I si no que ho digui Tom Schoonhoge, el jove il·lustrador que posa en primer pla els colors com a vehicle emotiu per comunicar-se amb tota mena de públics, ja sigui a través dels llibres per a infants, de la publicitat televisiva, animant amb els seus dibuixos les parets d'un hospital d'Anvers, o amb les enriquidores activitats d'alfabetització dutes a terme a Àsia o Amèrica Llatina.

L'alfabetització és una pedra de toc per al mestre escocès Hamish Buchan. Ell diu que no hi entén, en il·lustració, però, que bé que li van els àlbums il·lustrats d'Eric Carle o de Helen Oxenbury per ensenyar una llengua tan estranya per als japonesos com és l'anglès!

Il·lustrar, una carrera de fons.

Deixem que parlin, primer, els dos il·lustradors, aquells professionals que no s'expressen en anglès ni en japonès ni tan sols en català. Es comuniquen amb el seus lectors no pas amb paraules, sinó bidimensionalment. I en això rau una de les claus de la seva internacionalitat.

Susanne Berner enllaça el seu personal currículum lector d'imatges amb el de la humanitat. Molt abans de saber llegir, els gravats de casa seva ja atreïen la seva atenció. Molt abans de l'alfabet, l'art ja existia a Lascaux o a Altamira. Per això reclama que es tingui molt en compte la qualitat estètica. Ho fa amb paraules d'un filòsof del segle XVIII, Johan Karl Wezel: *«No puc entendre per què un estil feble i tou, amb expressions repetitives i este-reotipades hauria de ser el més adequat per a la ment infantil»*. I Berner afegeix: *«Les il·lustracions poden descriure l'essència de cada objecte, situació o criatura. L'actitud de l'artista pot minimitzar, exagerar o modificar les coses, pot irritar... i pot convidar els lectors a completar-les fent-los participar en el propi procés ideològic»*.

Tom Schoonhoge confirma aquesta invitació quan diu: *«M'agrada intercanviar les meves idees amb les dels infants. El seu*

món, el del seu caparró, s'assembla molt al meu. M'agrada intercanviar aquests dos mons, sorprendre'ls i meravellar-los. I quedo admirat quan descobreixo en el meu treball d'il·lustració els colors dels països que he visitat a Àsia, Àfrica o Sud-amèrica. De vegades els núvols dels meus dibuixos són els del cel de l'Índia o els vestits de les meves protagonistes són del color dels ponxos del Perú».

Viatjar o tenir un currículum ben variat rere seu, són dues eines fonamentals per a la internacionalitat dels il·lustradors. Susanne va néixer en el si d'una família d'editors. Va passar vint anys fent cobertes editorials per a adults abans de decantar-se per la il·lustració infantil. I, nascuda el 1948, no és fins al 1995 que es decideix a fer el seu primer àlbum escrit i il·lustrat per ella. Ara ja en té set de totalment seus en el seu haver (alguns d'ells publicats en castellà a Espanya per *Anaya*).

Tom Schoonhoge ha estat més precoç. El seu tercer treball d'il·lustració ja era escrit per ell: *Tante Cou*. (Tia Freda). Confessa que això costa: *«Vaig trigar un any abans d'obtenir un text que em satisfés. Quan fas un àlbum cal que et marquis una distància entre allò que diu el text i allò que mostra la imatge. A Bèlgica no es respecta gaire un il·lustrador que interpreta el text literalment...»*. En la seva bibliografia hi consten només set llibres, però cal ampliar-ho amb les seves tasques al canal infantil de la televisió belga, les seves sessions de dinamització lectora a la *Stichting Lezen* (Fundació per la Lectura), els seus murals als museus i hospitals, i la seva tasca com a professor d'il·lustració. Per cert, a en Tom li agradaria viure i treballar a Barcelona. Algú té res per oferir-li?

A Susanne Berner el que més li agrada dels Països Catalans és l'illa de Formentera. Hi va cada any. I li sap molt de greu no poder aprendre ni parlar la llengua de l'illa, perquè sempre se li adrecen en alemany!

Editar, una tasca tenaç

Marion Jablonski se sent orgullosa de tenir en el seu fons editorial il·lustradors d'arreu del món. També confessa que s'entendreu quan un treball de creació fet a la seva editorial emprèn el vol cap a terres llunyanes. Reconeix que pel que fa a la narrativa infantil el pes i l'experiència de l'edició anglosaxona són molt importants, però pel que fa a l'àlbum il·lustrat... ah, parlem-ne! Perquè no és tan fàcil. I explica: *«El llenguatge de la imatge és més universal que el de la llengua escrita. No li calen traduccions. Ara bé, no podria passar que el llenguatge universal de la imatge amagués una uniformització de les*

propostes editorials, com està passant amb la televisió?». No és el cas d'*Albin Michel*, una editorial de llarga trajectòria que ha apostat i aposta per la lectura de l'àlbum il·lustrat des de les edats més tendres fins a les més madures, amb autors per a públics tan diferenciats com serien Jaques Duquennoy o François Roca. En la seva opinió

«la qüestió de l'impacte de la cultura americana en el món rau en l'oposició entre una edició oberta a la publicació de veus singulars, atenta a la renovació dels mitjans d'expressió, i una edició per encàrrec, on la llibertat de l'autor està restringida per les normes del màrqueting».

L'edició europea és la indústria cultural més diversificada d'Europa. Cada any s'hi editen prop de 500.000 llibres! Per mantenir

aquesta diversitat de títols calen unes institucions nacionals dinàmiques i uns sistemes de distribució oberts. Però darrere la bona salut que el llibre infantil i juvenil, particularment l'àlbum, experimenta a França, s'hi amaguen alguns punts flacs, que Marion Jablonski detalla així:

- La sobreproducció: un element essencial per a la diversitat, però excessiva per poder esperar que cada llibre tingui l'oportunitat de trobar el seu públic.

- Els canvis d'hàbits lectors: l'àlbum és considerat, injustament, com un llibre infantilitzant, i els joves lectors l'abandonen cada cop més aviat. Des dels vuit anys comencen a decantar-se per les novel·les curtes o el manga.

- A les escoles: l'àlbum també té problemes per trobar el seu lloc, ja que la cultura de la imatge està molt negligida en la formació dels mestres.

- Els mitjans de comunicació, que fixen normalment la seva atenció només en productes de màrqueting vinculats sovint al món audiovisual.

El foment de la lectura, un repte universal

El mestre d'anglès fa aquesta afirmació sobre l'ús dels àlbums en l'aprenentatge de llengües estrangeres:

«Les il·lustracions, rimes i convencions narratives d'un àlbum proporcionen un context que ajuda els infants a comprendre nous relats, fins i tot si no n'entenen alguna paraula. Tanmateix els infants adoren tot el ritual que acompanya la lectura, perquè necessiten sentir-se involucrats afectivament en l'aprenentatge. Els infants absorbeixen el llenguatge mitjançant el joc i aquelles altres possibles activitats que els encoratgen a anticipar els significats i a adquirir algunes nocions sintàctiques. Alguns àlbums resulten perfectes en aquest aspecte, sobretot si contenen frases clau que es repeteixen.»

El cercle del simposi es va tancant. Els assistents pregunten sobre les edats lectores, sobre l'humor i la fantasia, la realitat i l'o-nirisme, l'oralitat i la visualització, la tradició i la modernitat, l'escola o la biblioteca... Són qüestions sempre pendents i dignes d'estudi i reflexió.

Per això existeixen Centres com l'*International Institute For Children's Literature* d'Osaka. Un centre fundat el 1984 gràcies al llegat dels 120.000 volums pertanyents a la col·lecció de l'investigador Torigoe Shin. En aquest centre s'hi combinen la preservació, exposició, consulta i préstec dels fons amb altres activitats com ara l'edició de projectes, butlletins, presentacions, esponsorització de premis, suport a programes de dinamització lectora, etc. És un centre modèlic en el seu gènere i de gran projecció nacional i in-ternacional. Un d'aquells que fan falta a Catalunya. Però de moment ens hem de limitar al privilegi de poder assistir i participar en simposis tan enriquidors com aquest. Quina sort haver-hi estat! I poder-ho explicar, ni que sigui molt, però molt resumidament.

Algunes adreces d'interès

INTERNATIONAL INSTITUTE FOR CHILDRENS LITERATURE. Osaka.
e-mail: info@iiclo.or.jp <http://www.iiclo.or.jp>
ALBIN MICHEL
<http://www.albin-michel.fr>
Casal Català de Kansai
<http://www.home.att.ne.jp/banana/cck/>
Tom Schoonooghe
<http://www.tomschoonhooge.com>